

Seminární práce z Pojistné ekonomiky

**Téma: Analýza krytí rizika samopojištěním nebo pojištěním ve
strojírenské firmě**

Zpracoval(a): Nedbalová Martina
Paďour Martin

Datum prezentace: 24.10.2005

V Brně dne: 15.10.2005

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Základní pojmy.....	4
3. Finanční krytí rizika.....	5
3.1. Finanční krytí rizika samopojištěním.....	6
3.1.1. Výhody finančního krytí rizika samopojištěním.....	7
3.1.2. Nevýhody finančního krytí rizika samopojištěním.....	8
3.1.3. Jak stanovit hranici samopojištění.....	9
3.2. Finanční krytí rizika vlastními prostředky.....	9
3.2.1. Nevýhody finančního krytí rizika vlastními prostředky.....	9
3.3. Finanční krytí rizika úvěrem.....	10
3.4. Rozložení finančního krytí rizika.....	10
3.5. Finanční krytí rizika pojištěním.....	11
3.5.1. Výhody finančního krytí rizika pojištěním.....	12
3.5.2. Nevýhody finančního krytí rizika pojištěním.....	13
4. Závěr.....	14
5. Použitá literatura.....	15

1. Úvod

Existuje velké množství definic rizika, ale ze všech jsou zřejmé společné charakteristické rysy pro riziko. Ve všech je přítomna hlavní myšlenka nejistoty, představující pochybnosti o budoucnosti, možnost a nepředvídatelnost vzniku škody, nejistota výsledku dané situace.

A právě celá řada rizik působí na podnik. Ředitel společnosti ví, že jeho podnik je vystavený celé řadě rizik, neví však, zda se některé z nich realizuje a kdy. Pokud ano, jaké budou pravděpodobné náklady na odstranění vzniklých ztrát? Jak bude moci řídit podnik potom?

Je tedy zřejmé, že riziko, tedy nepříznivé události, jsou pro podnik významnou hrozbou a je nutné jejich podrobnější sledování.

Proto se v naší seminární práci budeme věnovat finančnímu krytí rizika. To sice neznamená odstranění samotného rizika, ale hraje významnou roli při zmírnění jeho důsledků a odstraňování vzniklých škod.

Rozhodnutí o finančním krytí rizika je součástí řízení rizika, přesněji etapy zvládnání rizika, proto se v následujícím textu budeme věnovat jen této poslední fázi řízení rizika. Cílem naší práce by mělo být vymezení způsobů finančního krytí rizika, jejich charakteristiky a srovnání jejich předností i nedostatků.

V naší práci budeme nejdříve definovat nejdůležitější pojmy, se kterými se v oblasti finančního krytí rizika setkáme a je důležité správné pochopení jejich významu.

V dalších částech blíže rozvedeme důvody pro finanční krytí rizika, jednotlivé možnosti finančního krytí rizika, jejich klady i zápory. Blíže rozebereme samopojištění a pojištění komerční.

2. Základní pojmy

Řízení rizika - proces, který zkoumá riziko ve jeho podstatě, možnosti jeho ovlivňování, předcházení ztrátám a snižování jejich rozsahu a možnosti finančního krytí rizika.

Řízení rizika je možné rozčlenit do tří základních fází:

1. Identifikace rizika
2. Zhodnocení rizika
3. Zvládání rizika

Pojistné riziko - pravděpodobnost vzniku pojistné události. Jedná se o riziko, na které může pojišťovna uzavřít pojistnou smlouvu na základě pojistných podmínek

Pojištění - prostředek, kterým se ztráty několika pojištěných rozloží na všechny pojištěné. Je právním vztahem, při kterém pojišťovna přebírá na sebe závazek, že pojištěnému poskytne pojistné plnění za událost, která odpovídá dohodnutým pojistným podmínkám(přebírá ne sebe peněžní krytí dohodnutého rizika).

Finanční krytí rizika - představuje vytvoření finančních zdrojů, které se použijí na odstranění ztrát způsobených neočekávanou událostí konkrétního rizika.

- je součástí poslední etapy řízení rizika

3. Finanční krytí rizika

Jak již bylo řečeno v úvodu, poslední etapou řízení rizika je vytipování nejpříjemnější metody finančního krytí rizika, a to metody, která bude pro podnikatele nejefektivnější. V tomto směru je důležité na jedné straně stanovit největší možnou ztrátu, která může za konkrétní situace vzniknout a jaké frekvence mohou nabýt jednotlivé události v určitém časovém úseku. Po takové analýze vzniká otázka výběru nejvhodnější metody finančního krytí rizika.

V zásadě platí, že za objektivní existenci rizika je nutné zaplatit, avšak cena může být různá:

- strach z toho, že vznikne událost, která může způsobit finanční ztrátu,
- ztráta vyššího výnosu z prostředků uložených a vázaných v bance pro případ ztráty způsobené nepředvídatelnou událostí,
- ztráta, která vznikla a kterou je nutné nahradit vlastními prostředky
- úvěr a úrok, který je nutné zaplatit za ztrátu, která vznikla
- pojistné.

Finanční krytí rizika představuje vytvoření finančních zdrojů, které se použijí na odstranění ztrát způsobených neočekávanou událostí konkrétního rizika.

Finanční krytí rizika je možné realizovat několika **způsoby**, a to především:

- samopojištěním
- vlastními zdroji
- úvěrem
- rozložením rizika na více subjektů:
 - a) dohodou o vzájemné pomoci
 - b) vytvářením společných finančních zdrojů (fondů)
 - c) vytvořením spolků nebo družstev
 - d) pojištěním v komerčních pojišťovnách

Rizikový manažer musí dbát na vyváženost mezi riziky, které podnik nese na vlastní vrub na jedné straně a mezi těmi na které uzavře pojištění na druhé straně. Jednou z nejdůležitějších je schopnost odhadnout velikost rizika. Bez ohledu na to ve které oblasti podnik působí je potřebné mít přesné informace o tom jakým rizikům je vystavený. Právní prostředí patří k nejvýznamnějším složkám, které determinují velikost rizika.

3.1 Finanční krytí rizika samopojištěním

Finanční krytí rizika samopojištěním představuje vytváření peněžních rezerv nebo fondů. Peněžní rezervy jsou vytvářeny fyzickými osobami, malými a středními podnikateli, fondy institucemi a velkými podniky.

Jednou z forem finančního krytí rizika je tedy vytváření fondů k pokrytí ztrát, které mohou podniky ohrozit. Veřejné instituce, velké podniky a často i občané se rozhodují obvykle pro samopojištění, protože mají pocit, že jsou finančně dostatečně silní, aby unesli i velké ztráty, které je ohrožují. Vycházejí totiž z předpokladu, že náklady formou převodu do fondu jsou pro ně nižší, než je komerční pojistné. Tato forma pro ně znamená oproti komerčnímu pojištění úsporu na administrativních nákladech a na zisku pojišťovatele.

Samopojištění touto formou se však může kombinovat i s pojištěním komerčním, kde si pro část předpokládané ztráty (kterou budou řešit na vlastní vrub) vytvoří přiměřený objem peněžních prostředků a na zbytek dohodnou pojištění. Protože riziko si ponechává podnikatel nebo občan na vlastní vrub, tzn. že případné ztráty bude hradit z vlastních zdrojů, nevystupují tu obchodní transakce, ale takové řešení má všeobecně celkový dopad na trh a na úroveň pojistného, vzhledem k tomu, že podnikatelský subjekt bere na sebe první vrstvu škody. V tomto případě hovoříme o spoluúčasti.

Samopojištění představuje vytvoření takových předpokladů, aby každá předpokládaná ztráta byla krytá z vlastních zdrojů, přičemž může jít o vlastní prostředky, úvěr nebo o kombinaci těchto dvou forem, případně i s pojištěním.

Z uvedeného vyplývá, že samopojištěním se řeší malá rizika s malou frekvencí a malou závažností.

Pod pojmem samopojištění můžeme chápat i systém v rámci kterého jsou vzniklé ztráty vyrovnané ušetřeným pojistným. Jediným předpokladem je snížit hranici samopojištění natolik, aby bylo možné počítat s určitou mírou vyrovnání ušetřeného pojistného a škod, které mohou vzniknout. Přitom však vniká nebezpečí, že se nebudou brát v úvahu skutečně předpokládané škody a k nim přiměřené pojistné vycházející z objektivně oceněného rizika, ale jen pojistné, které vychází z podpojištění nebo také sníženého pojistného. Takovéto řešení může mít za následek, že vytvořené, že vytvořené zdroje nebudou dostatečně krýt očekávanou ztrátu. Kromě toho musím vzít v úvahu celý profil rizika, tedy nejen samotnou ztrátu, která může vzniknout, ale i předpokládanou frekvenci událostí, které mohou způsobit ztrátu v očekávané hodnotě. Potom vytvořené zdroje musí být funkcí jednotlivé ztráty a frekvence události.

Každý způsob finančního krytí rizika má své výhody a nevýhody, tedy i samopojištění.

3.1.1 Výhody finančního krytí rizika samopojištěním:

- pravidelně odkládané peněžní prostředky by měly být nižší než pojistné - nevznikají náklady na správu pojištění a zisk pojišťovny,
- náklady na tvorbu vlastních prostředků ke krytí případných rizik se nezvyšují kvůli nepříznivé škodovosti jiných firem,
- nedochází ke sporům s pojistitelem ohledně škod,
- úrok z investic fondu patří majiteli a může být použitý na zvýšení fondu nebo na snížení další jeho tvorby dalšími příspěvky,
- existuje přímá zainteresovanost na snižování předpokladu vzniku škody formou prevence,
- zisky z fondu plynou podnikateli nebo občanovi, který je jeho vlastníkem.

3.1.2 Nevýhody finančního krytí rizika samopojištěním:

- nahodilost vzniku škody a její nepředvídatelná výše může podnikateli způsobit finanční potíže až likvidaci firmy v případě katastrofální škody,
- vytvořené rezervy mohou stačit na pokrytí jedné škody, avšak již méně pravděpodobně na pokrytí opakovaných škod, což může mít stejný dopad jako jedna katastrofální škoda,
- kapitál musí být krátkodobě vázaný, aby byla zabezpečena jeho disponibilita, to ale znamená, že takto lehce realizovatelné investice nemusí přinést tak vysoký výnos než při lépe rozptýlených investicích, které má k dispozici například pojišťovací společnost,
- může vzniknout potřeba zvýšit počet zaměstnanců, kteří se zabývají existujícími riziky za cenu dodatečných nákladů,
- účastníci samopojištění ztrácejí možnost získat technické poradenství od pojišťoven na zábranu rizika, znalci pojišťovacích společností mají větší zkušenosti z mnohých firem a z různých druhů rizik a tyto znalosti by mohli být pro podnikatele výhodné,
- může dojít ke kritice ze strany akcionářů, že se váží velké částky kapitálu na úkor dividend, a že se dosáhl nízký výnos z investic fondu v porovnání s výnosem, který by bylo možné získat, kdyby tato suma kapitálu byla investována do výrobní činnosti organizace nebo na jiný účel,
- statistiky o škodovosti organizace vycházejí z příliš úzkého základu na to, aby se mohly vytvářet spolehlivé předpovědi pokud jde o budoucí škodové náklady a nevytváří se dostatečná míra plošného a časového vyrovnání rizika – nedává předpoklad objektivního posouzení výšky fondu,
- v dobách finančního tlaku může vzniknout velký tlak na půjčení si peněz z fondu a tím ke snížení bezpečnosti, který tento vytvořil,
- může se vytvářet tlak na správce fondu, aby byly prostředky použity na zaplacení ztrát, a tedy následné snížení fondu pro zamýšlené účely,
- nemůže dojít k využití jednoho z principů pojištění, tj. rozložení rizika ,
- vytvářené rezervy nebo fondy se nedají zpravidla kvalifikovat jako uznatelný daňový náklad, zatímco platby pojistného ano(u pojištění majetku a pojištění odpovědnosti),

3.1.3 Jak stanovit hranici samopojištění

Dokonale využít efektivnost fenoménu pojištění je možné s pomocí vhodné kombinace samopojištění, přičemž jeho míra je daná minimálně dvěma faktory:

- objemem vlastních zdrojů,
- hodnotou rizika, které má být řešené samopojištěním.

V zásadě platí, že samopojištěním se mohou finančně krýt veškerá rizika, jejichž důsledky neohrozí zásadně hospodářské výsledky podnikatele nebo se vtěsnají do úspor občana, přičemž ponechají prostor pro udržení části úspor nebo rezerv. Potom platí:

$$\sum S_{VV} \leq R$$

$\sum S_{VV}$ = objem škod na vlastní vrub (objem škod krytých samopojištěním)

R = rezervy

Z uvedeného potom vyplývá, že samopojištěním se řeší rizika malá s malou frekvencí a malou závažností.

3.2 Finanční krytí rizika vlastními prostředky

Finanční krytí rizika vlastními prostředky představuje vytvoření vlastních materiálních nebo peněžních rezerv pro případ náhrady neočekávané ztráty. Výhodou je to, že je třeba vytvořit jen tolik prostředků, které jsou nevyhnutelné pro krytí očekávané ztráty. Ve skutečnosti však objem prostředků může být menší o úrok získaný z uložení těchto prostředků. Základní podmínkou pro všechny peněžní prostředky použité pro krytí rizika je jejich okamžitá disponibilita a přiměřenost k předpokládané ztrátě. Vlastní prostředky obvykle nejsou schopné splnit tyto podmínky.

3.2.1 Nevýhody finančního krytí rizika vlastními prostředky:

- nedostatek prostředků v čase potřeby,

- obvykle se počítá, že událost může vzniknout v určitém časovém rozpětí pouze jedenkrát a pro její případné opakování chybějí prostředky,
- prostředky uložené na bankovních účtech jsou pro jejich vázanost v případě náhodné události blokovány a nemohou být použity na investování, kde by přinesly vyšší výnosy než úrok v bance.

3.3 Finanční krytí rizika úvěrem

Další formou finančního krytí rizika může být úvěr. Jde o metodu finančního krytí rizika, která se realizuje až po vzniku ztráty. Výhodou této metody je to, že si nevyžaduje vytvářet rezervu z vlastních peněžních prostředků a tyto je možné použít na investiční účely. Je důležité si uvědomit, že tento přístup nevede k systematickému řízení rizika.

Nedostatkem tohoto přístupu je, že o krytí rizika se začínáme zajímat až tehdy, když vznikne samostatná ztráta, čímž se výrazně podceňuje preventivní činnost. Také neexistuje jistota, že úvěr bude poskytnutý právě v období, kdy je nevyhnutelné mít k dispozici prostředky, případně zda bude poskytnutý v požadované výšce. Zároveň se často stává, že neexistuje ochota ze strany věřitelů poskytnout úvěr nebo často vzniká také situace, že sám žadatel není schopný splnit podmínky pro poskytnutí úvěru.

Tento stav vytváří nejistotu zda bude možné odstranit ztrátu, která náhodnou událost vznikla. Kromě toho je finanční krytí rizika prostřednictvím úvěru drahé a představuje úhradu nejen samotné ztráty, která vznikla, ale zároveň úroků, který představuje cenu poskytnutého úvěru. Tato cena může být v některých případech neúnosně vysoká.

3.4 Rozložení finančního krytí rizika

Jednou z forem jak snížit vlastní podíl na ztrátách, které může způsobit riziko, je přenést tyto ztráty na více subjektů. Jde o efektivní způsob finančního krytí rizika, který však nezbavuje jeho účastníky odpovědnosti za realizování opatření směřující k odstranění nebo snížení rizika, nebo odstranění, případně snížení ztrát, které riziko může způsobit. Rozložení

rizika představuje ve své podstatě kombinaci samopojištění s pojištěním. Jde o následující možnosti:

- dohoda o vzájemné pomoci,
- vytváření společných finančních zdrojů (fondů),
- vytvoření pojišťovacích nebo svépomocných spolků nebo družstev,
- pojištění v komerčních pojišťovnách.

3.5 Finanční krytí rizika pojištěním

Zkušenosti a hospodářská praxe ukazují, že pro finanční vyrovnání a uspořádání ztrát a škod po realizaci rizika je nejvhodnější možností rozložení rizika na vícero subjektů. Pojištění se vztahuje na události, jejichž vznik závisí na náhodě, je neurčitý, ale pravděpodobný. Tento fakt platí u konkrétního rizika, ale vstupem do pojistného vztahu se mění, a to na základě platnosti zákona velkých čísel, na statistickou zákonitost.

Historické zkušenosti a praxe ukazují, že pro finanční uspořádání ztrát je přijatelnější formou rozložení rizika mezi více subjektů. Pojištění je efektivní forma tvorby rezerv, které se vytvářejí z pojistného. V daném případě pojištěný nemusí mít vlastní finanční zdroje na krytí ztrát, které mu mohou vzniknout neočekávanou událostí.

Z uvedeného vyplývá, že z pojištění se po pojistné události poskytne pojistné plnění, které by mělo postačovat k odstranění vzniklé ztráty nebo škody. Takovýto postup je uplatňován komerční pojišťovnou bez ohledu na to, zda byla vytvořena rezerva v dostačující výši u konkrétní pojistné smlouvy, nebo nikoliv. Zaplacené pojistné může být odčitatelnou položkou, snižující daňový základ. Tímto se může dosáhnout rovnoměrného zatížení nákladů pojistníků v dlouhodobějším období.

Podíváme-li se na řešení pojištění nebo samopojištění z hlediska daní, potom je zřejmé, že všechny formy finančního krytí rizika kromě pojištění jsou ekonomicky neúnosné. Odstranění veškerých způsobených škod se realizuje jako nedaňový náklad. Vývoj nákladů na odstranění škod představuje pojistné, které snižuje daňový základ a pojistné plnění, které

vyrovnává náklad na odstranění způsobených škod. Jinými slovy ze škody si může podnikatel odepsat pouze částku ve výši pojistného plnění. Jestliže podnikatel nemá sjednané pojištění, musí si ze zisku vytvořit dostatečný objem zdrojů pro krytí případných škod. Znamená to, že řešení škod je nákladnější o část daně z příjmu.

Pokud si podnikatel nevytváří rezervu a nesjedná pojištění, pak si musí se zisku vytvořit vlastní zdroj, resp. fond pro krytí případných škod a ztrát. Znamená to tedy krytí ztrát a škod z vlastních zdrojů, které je mnohem nákladnější. Efektivnost pojištění jako zdroje krytí ztrát a škod je možné vypočítat zprůměrováním skutečných ztrát např. za posledních 10 let, ze kterých se určí průměrná hodnota. Tato hodnota představuje část ztráty, kterou by komerční pojišťovna s více než 95% jistotou měla ročně vyplatit.

3.5.1 Výhody finančního krytí rizika pojištěním:

- peněžní zdroje jsou prakticky disponibilní v plné výši škody, podle rozsahu pojistného krytí,
- peněžní zdroje nejsou závislé na počtu událostí a velikosti vkladů pojištěného subjektu
- výše náhrady je objektivizovaná podle jednotných pravidel likvidace pojistných událostí,
- výše náhrady odpovídá rozsahu smluvně sjednanému v pojistné smlouvě, všeobecných pojistných podmínkách a zvláštních pojistných podmínkách podle jednotlivých skupin a pojistných produktů v době a místě pojistné události,
- výše pojistného je tím menší, čím je riziko lépe plošně rozloženo (čím je více pojištěných) a na čím delší dobu je pojištění uzavřeno,
- náklady na pojistné jsou nižší než předpokládaná ztráta,
- pojistné je u podnikatelů daňově uznatelným základem. U fyzických osob je možno, do určité výše ročního pojistného, snížit o tuto částku daňový základ,
- komerční pojišťovna vyvíjí tlak na realizaci přiměřených bezpečnostních opatření, které chrání pojištěné hodnoty před neočekávanými událostmi.

Základní funkcí pojištění tedy je působit jako mechanismus přenosu rizika. Tímto způsobem lze eliminovat i velmi vysoká rizika, a zajistit tak bezpečně kontinuitu podnikání i v případě rozsáhlých škod.

3.5.2 Nevýhody finančního krytí rizika pojištěním:

- částka pojistného zahrnuje i náklady na správu pojištění a zisk pojišťovny
- princip podmíněné návratnosti
- možnost zvýšení pojistného kvůli nepříznivé škodovosti jiných firem
- možnost sporů s pojistitelem ohledně škod

4. Závěr

Riziko je pro podnik významnou hrozbou a je nezbytné jeho podrobnější sledování. Jednou z úloh rizikového managementu je vytipování nejpříjemnější metody finančního krytí rizika, a to metody, která bude pro podnikatele nejefektivnější. Na základě analýz tedy rozhodují, jaká metoda bude pro podnik nejvýhodnější. Zda upřednostnit finanční krytí rizika samopojištěním, pojištěním, úvěrem, vlastními zdroji nebo jejich kombinací.

V zásadě platí, že samopojištěním se mohou finančně krýt veškerá rizika, jejichž důsledky zásadně neohrozí hospodářské výsledky podnikatele, přičemž ponechají prostor pro udržení části úspor nebo rezerv. Z uvedeného potom vyplývá, že samopojištěním se řeší rizika malá s malou frekvencí a malou závažností.

Pro pojištění u komerční pojišťovny platí že jeho základní funkcí je působit jako mechanismus přenosu rizika. Tímto způsobem lze eliminovat i velmi vysoká rizika, a zajistit tak bezpečně kontinuitu podnikání i v případě rozsáhlých škod.

Obě výše zmíněné metody, tedy samopojištění a pojištění, jsou spojeny s různými náklady a mají své výhody i nevýhody. Je tedy na posouzení rizikového managementu, jak závažná rizika a s jakou frekvencí se vyskytují a zvolit tomu odpovídající metodu finančního krytí rizika.

5. Použitá literatura

Monografie

1. ČEJKOVÁ, V., NEČAS, S., ŘEZÁČ, F.: *Pojistná ekonomika*. 1.vyd. Brno: MU ESF, 2003, 145 str., ISBN 80-210-3288-X
2. ČAPKOVÁ D.: *Jak pojistit firmu*, 1.vyd., Computer Press 2000, 105 str., ISBN 80-7226-337-4
3. JANATA J.: *Pojištění a management majetkových podnikatelských rizik*, 1.vyd., Professional Publishing 2004, 87 str., ISBN 80-86419-64-9
4. CHOVAN P.: *Poistná ekonomika I*, 1. vyd. MU v Brně 1996, 165 str., ISBN 80-210-1447-4

Zákonné předpisy

1. Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů
2. Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů